
Snježana
MRĐEN

Odjel za geografiju
Sveučilište u Zadru
Zadar

PROJEKCIJE
STANOVNIŠTVA
HRVATSKE
DO 2031. GODINE

Za planiranje razvoja na raznim područjima društvenoga i ekonomskoga života neke zemlje potrebne su demografske projekcije. One pokazuju kakav će biti razvitak stanovništva na temelju pretpostavki koje mogu, ali i ne moraju, biti ostvarive u vrijeme njihova definiranja.

U ovome radu bit će prikazani rezultati polaznih hipoteza te analiza osnovnih rezultata projekcija stanovništva Republike Hrvatske do 2031. Ove srednjoročne projekcije obuhvaćaju dovoljno dugo razdoblje kako bi se mogle vidjeti buduće promjene komponenata kretanja stanovništva i utjecaj sadašnje starosno-spolne strukture na buduću populacijsku dinamiku.

Metode izradbe projekcija

Projekcije su izrađene kohort-komponentnom metodom (*component method*). Kao bazna populacija upotrijebljene su korigirane procjene stanovništva Hrvatske po starosti i spolu 1. siječnja 2001. prema rezultatima zadnjega popisa stanovništva od 31. 3. 2001. Izrađene su u osam varijanti, a predstavljaju kombinaciju hipoteza o budućem kretanju fertiliteta (varijante konstantnoga, niskoga, srednjega i visokoga fertiliteta), mortaliteta (varijanta promjenljiva mortaliteta) i migracijama (dvije varijante: jedna, kod kojih su migracije uzete u obzir, i druga, koja se zasniva na pretpostavci o nultim vrijednostima migracijskoga salda po starosti i spolu). Svih osam varijanti izrađeno je na bazi mortaliteta, čija se promjena očekuje u idućih 30 godina, a međusobno se razlikuju u pogledu hipoteza o fertilitetu. Kod prvih četiriju varijanti pretpostavljen je nulti migracijski saldo, a kod drugih četiriju u obzir su uzete migracije, odnosno specifične stope migracijskoga salda (tablica 1).

Tablica 1.
Varijante projekcija prema
usvojenim hipotezama o
fertilitetu, mortalitetu i
migracijama

Varijanta	Hipoteze		
	Fertilitet	Mortalitet	Migracije
Konstantna	Konstantan	Promjenljiv	Nulti migracijski saldo
Niska	Nizak	Promjenljiv	Nulti migracijski saldo
Srednja	Srednji	Promjenljiv	Nulti migracijski saldo
Visoka	Visok	Promjenljiv	Nulti migracijski saldo
Konstantna	Konstantan	Promjenljiv	Očekivane
Niska	Nizak	Promjenljiv	Očekivane
Srednja	Srednji	Promjenljiv	Očekivane
Visoka	Visok	Promjenljiv	Očekivane

Hipoteze o mortalitetu

Budući da je utjecaj smrtnosti na projicirani broj stanovnika znatno manji od utjecaja fertiliteta, u izradbi projekcija upotrijebljena je samo jedna – promjenljiva – varijanta hipoteza o budućem kretanju mortaliteta. Pretpostavke su formirane na osnovi specifičnih stopa smrtnosti, iz kojih su poslije izvedene vrijednosti očekivanoga trajanja života na dan rođenja (e_0).

Hipoteze o mortalitetu utemeljene su na dvije osnovne pretpostavke. Prva, da će se dužina očekivanoga trajanja života na dan rođenja, koja je 2000. godine iznosila prosječno 70,7 godina za muškarce i 77,8 godina za žene, povećavati u cijelom projekcijskom razdoblju (tablica 2). Pretpostavljeno je da bi očekivano trajanje života muškaraca na kraju projekcijskoga razdoblja (2031.) bilo duže za više od 6 godina, odnosno 76,9 godina, a žene bi, pretpostavlja se, prosječno živjele više od 80 godina (82,7), što je za 5 godina duže nego 2000. godine.¹ Druga pretpostavka mortaliteta jest da će se razlike u smrtnosti stanovništva prema spolu smanjivati. Razlika bi u dužini očekivanoga trajanja života muškoga i ženskoga stanovništva na kraju projekcijskoga razdoblja (2026. – 2031.) iznosila 5,8 godina u odnosu na 7,1 godina između 2001. i 2006. godine.

Iako se usvojena hipoteza o mortalitetu, uspoređujući je s dosadašnjim kretanjima snižavanja smrtnosti u Hrvatskoj, čini optimističnom, ona je u skladu s kretanjima koja su dugi niz godina prisutna u nekim europskim zemljama s najdužim očekivanim trajanjem života (skandinavske zemlje, Velika Britanija, Njemačka, Francuska, Italija i dr. ...). Tako je npr. dužina očekivanoga življenja muškaraca, koje je pretpostavljeno za kraj projekcijskoga razdoblja (77 godina), već danas takva na Islandu, u Švedskoj ili u Švicarskoj. Pretpostavljena dužina života žena (83 godine) za tri desetljeća također se čini ostvarivom, jer je već 2001. godine u Švicarskoj npr. zabilježen životni vijek žena od 83 godine.²

Hipoteze o fertilitetu

Da bi se sagledalo buduće reproduksijsko ponašanje stanovništva Hrvatske, a imajući na umu dosadašnju evoluciju, postavljeno je više hipoteza fertiliteta (tablica 3).

Kod varijante konstantnoga fertiliteta pretpostavlja se da će fertilitet u cjelokupnom projekcijskom razdoblju (do 2031. godine) biti isti kao 2001. godine: prosječno 1,37 djece po ženi. Ostale tri varijante, međutim, pretpostavljaju promjenu fertiliteta. Niskom je varijantom predviđeno da će se sadašnja težnja smanjivanja fertiliteta nastaviti. Pretpostavljena stopa ukupnoga fertiliteta dosegla bi najnižu razinu – prosječno 1,15 djece po ženi – sredinom projekcijskoga razdoblja (2016. – 2021.). Budući da je riječ o neodrživo niskom fertilitetu, pretpostavlja se da će se broj rađanja do kraja projekcijskoga razdoblja (2026. – 2031.) lagano povećati – prosječno 1,25 djece po ženi. Ova razina fertiliteta, koja je vrlo niska, bila bi, međutim, nešto viša od one kakva je u posljednje dvije godine zabilježena npr. u Sloveniji (1,21).

Tablica 2.

Očekivano trajanje života na dan rođenja (varijanta promjenljiva mortaliteta)

Spol	Razdoblje					
	2001. – 2006.	2006. – 2011.	2011. – 2016.	2016. – 2021.	2021. – 2026.	2026. – 2031.
MUŠKARCI	70,9	72,0	73,1	74,3	75,5	76,9
ŽENE	78,0	78,9	79,8	80,7	81,7	82,7
Ukupno	74,6	75,6	76,6	77,6	78,7	79,9

Tablica 3.

Hipoteze o vrijednostima stope ukupnoga fertiliteta (prosječan broj djece po ženi) po varijantama hipoteza

Varijante hipoteza o fertilitetu	Razdoblje					
	2001. – 2006.	2006. – 2011.	2011. – 2016.	2016. – 2021.	2021. – 2026.	2026. – 2031.
KONSTANTAN	1,37	1,37	1,37	1,37	1,37	1,37
NIZAK	1,35	1,28	1,22	1,15	1,20	1,25
SREDNJI	1,44	1,53	1,61	1,70	1,70	1,70
VISOK	1,49	1,66	1,83	2,00	2,00	2,00

Tablica 4.

Godišnji migracijski saldo (varijanta promjenljivih migracija)

Spol	Razdoblje					
	2001. – 2006.	2006. – 2011.	2011. – 2016.	2016. – 2021.	2021. – 2026.	2026. – 2031.
MUŠKARCI	3865	2600	2566	2478	2811	3010
ŽENE	3943	2654	2617	2528	2867	3072
Ukupno	7808	5254	5183	5006	5678	6082

Tablica 5.
 Ukupno stanovništvo republike
 Hrvatske 2001., 2016., 2031. godine
 (po varijantama projekcija)

Varijante projekcija	Broj stanovnika			Indeks 2031./2001.
	2001.	2016.	2031.	
BEZ MIGRACIJA				
Konstantna	4 437 460	4 213 861	3 916 614	88,3
Niska	4 437 460	4 178 529	3 822 534	86,1
Srednja	4 437 460	4 281 028	4 113 373	92,7
Visoka	4 437 460	4 337 153	4 284 206	96,5
S MIGRACIJAMA				
Konstantna	4 437 460	4 316 935	4 126 709	93,0
Niska	4 437 460	4 280 391	4 027 847	90,8
Srednja	4 437 460	4 386 024	4 333 175	97,6
Visoka	4 437 460	4 443 876	4 512 660	101,7

Srednja i visoka varijanta pretpostavljaju da će nakon dužega razdoblja stagnacije i smanjivanja fertiliteta doći do njegova laganog povećanja u idućih 30 godina. Kod srednje varijante "ciljna" stopa ukupnoga fertiliteta od prosječno 1,7 djece po ženi, što je više od aktualne stope u Hrvatskoj, bila bi ostvarena na početku drugoga projekcijskog razdoblja (2016. - 2021.) i na toj razini ostala bi do 2031. Pretpostavljeno povećanje fertiliteta, ali znatno intenzivnije, karakteristika je visoke varijante. Već sredinom projekcijskoga razdoblja fertilitet bi iznosio 1,83 djece po ženi, a na kraju razdoblja 2,0. Ova razina fertiliteta zadnji je put zabilježena u Hrvatskoj sredinom 1960-ih godina, a danas je u Europi karakteristična samo za Irsku.³ Ovako "visok" fertilitet je, gledajući s današnjeg aspekta, nerealno očekivati, osim uz provođenje vrlo aktivnih i učinkovitih mjera natalističke populacijske politike i uz očekivane imigracije.

Ni jedna od četiri varijante fertiliteta ne pretpostavlja povećanje stope na razinu od 2,1 djeteta po ženi, što je potrebno za obnavljanje stanovništva. Međutim, važno je napomenuti da trenutačno ni jedna europska zemlja, osim vjerojatno Albanije, nema fertilitet kojim bi se osigurala jednostavna reprodukcija stanovništva.

Hipoteze o migracijama

Za buduće migracijske tokove pretpostavljene su dvije hipoteze. Jedna je analitička, a zasniva se na pretpostavci o nultim vrijednostima migracijskoga salda po starosti i spolu. Druga, pak, uključuje migracijsku komponentu tijekom cijeloga projekcijskog razdoblja.

U 1990-im godinama migracije su u Hrvatskoj zbog političkih prilika bile vrlo intenzivne. Migracijski saldo iz-

nosio je 1991. godine iznosio samo 1403, a u idućih sedam godina, od 1992. do 1998., bio je viši od 20.000, s maksimumom od 48.000 (1993. godine) i 44.000 (1998. godine). U zadnjoj godini za koju postoje podaci (2002.) neto migracijski saldo pao je ispod razine od 10.000 na samo 8598.

Prilikom postavljanja hipoteza o migracijama pošlo se od pretpostavke da će se u idućim godinama status izbjeglih, prognanih i raseljenih osoba riješiti i da će se migracije smanjivati te da će s vremenom poprimiti obilježja mirnodopskoga razdoblja. Pretpostavka je da bi se sredinom projekcijskoga razdoblja (2016. – 2021.) prosječni godišnji migracijski saldo smanjio na oko pet tisuća (tablica 4). U idućem petogodišnjem razdoblju realno bi bilo očekivati da će, poprave li se ekonomski uvjeti života u Hrvatskoj, doći do većeg useljavanja osoba, pa bi od 2021. do 2031. prosječan godišnji migracijski saldo iznosio više od 6000 osoba. Ovdje valja napomenuti kako ne treba računati sa snažnijim povratkom dijaspori, i to stoga što se ona već aktivno uključila u život negdje drugdje, u nekoj drugoj državi, što postaje logičan kontekst i za njihovo potomstvo. Ako bi i došlo do njihova povratka, odnosit će se to uglavnom na starije ljude, koji neće utjecati na reproduktivno ponašanje stanovništva. Dakle, treba računati s nekom novom, drugom imigracijom, osobito nakon uključivanja Hrvatske u europske integracijske tokove.

Rezultati projekcija

Kretanje ukupnoga broja stanovnika

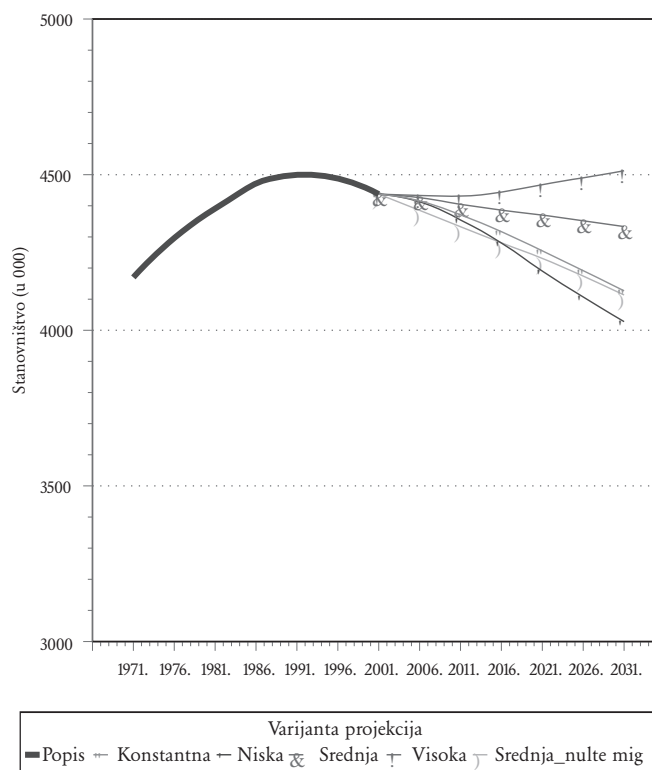
Projekcije kretanja ukupnoga broja stanovništva između 2001. i 2031. godine pokazuju da će se smanjivanje broja stanovnika u Hrvatskoj nastaviti. Prema 7 od 8 varijanti projekcija, ukupan bi broj stanovnika Hrvatske 2031. godine bio manji nego 2001. (tablica 5, grafikon 1).

Ako promatramo samo realno ostvarive varijante (niska, srednja i visoka), broj stanovnika Hrvatske 2031. godine – kad ne bi bilo migracija – kretao bi se od 3.822 tisuće (niska varijanta) do 4.284 tisuće (visoka varijanta). Ako se u obzir uzme pretpostavljeni pozitivan migracijski saldo, projicirani ukupan broj stanovnika kretao bi se od 4.028 tisuća (niska varijanta) do 4.513 tisuća (visoka varijanta), što čini razliku u varijantama od gotovo pola milijuna.

Do izrazitoga smanjivanja stanovništva došlo bi da se ostvari varijanta niskoga fertiliteta, koja računa s nulnim migracijskim saldonom. Za 30 godina bilo bi čak 615 tisuća stanovnika manje (indeks 86,1) u odnosu na polaznu

Snježana Mrđen
**Projekcije stanovništva
 Hrvatske do 2031. godine**

Grafikon I.
 Ukupno stanovništvo Hrvatske
 (rezultati popisa i projekcija –
 po varijantama) 1971. – 2031.

2001. godinu. U slučaju da se fertilitet zadrži na niskoj razini, a da migracijski saldo bude pozitivan, broj stanovnika bio bi manji za 410 tisuća.

I prema srednjoj varijanti (s migracijama ili bez migracija) u cijelom projekcijskom razdoblju bile bi prisutne tendencije opadanja broja stanovnika, unatoč tome što je predviđeno povećanje fertiliteta do prosječno 1,7 djece po ženi. Broj stanovnika Hrvatske bio bi 2031. manji oko 7% u odnosu na 2001. prema varijanti koja ne uzima u obzir migracije, a oko 2% prema varijanti koja računa s pozitivnim migracijskim saldom. Proces ukupne depopulacije nastavio bi se u cijelom projekcijskom razdoblju i u slučaju ostvarenja visoke varijante fertiliteta (od 2,0) bez migracija. Razlog tome jest naslijeđena dobna struktura, koju karakterizira izrazito starenje stanovništva.

Jedina varijanta koja pretpostavlja spori demografski rast jest varijanta visokoga fertiliteta s migracijama. Broj stanovnika Hrvatske povećao bi se za 75.200 (indeks 101,7) u usporedbi s onim iz 2001. godine.

Komponente kretanja stanovništva

Dinamiku pojedinih komponenata kretanja stanovništva (broj živorođene djece, broj umrlih, migracijski saldo) u sljedeća tri desetljeća odredit će ne samo rezultati postavljenih hipoteza o fertilitetu, mortalitetu i migracijama nego i naslijeđena starosno-spolna struktura.

Analiza broja rođenih pokazuje da će prema 6 od ukupno 8 analiziranih varijanti projekcija (obje konstantne, niske i srednje varijante) prosječan godišnji broj živorođene djece potkraj projekcijskoga razdoblja (2061. – 2031.) biti manji nego na početku razdoblja (2001. – 2006.). Najveća bi razlika bila ako bi se ostvarila niska varijanta projekcija bez migracija; broj živorođene djece na kraju projekcijskoga razdoblja bio bi čak oko 33% manji nego na početku, tj. 27 tisuća prema 40 tisuća. I ostvarenje srednje varijante, s migracijama ili bez njih, pretpostavlja smanjivanje broja živorođene djece; 2031. godine broj živorođenih bio bi oko 4% niži nego na početku razdoblja prema varijanti s migracijama, ili oko 10% niži prema varijanti koja ne uzima u obzir migracije. Jedino bi u slučaju ostvarenja visoke varijante projekcija (s migracijama ili bez migracija) bila zaustavljena dugoročna tendencija smanjivanja broja rađanja. Broj živorođenih bi u posljednjem petogodišnjem razdoblju, u slučaju visoke varijante bez migracija, bio oko 5% veći nego na početku, a u slučaju visoke varijante s migracijama oko 11%.

Ako usporedimo visoku varijantu s migracijama (pretpostavljena SUF u 2026. – 2031. je 2,0) i varijantu konstantnoga fertiliteta također s migracijama (SUF je 1,37), proizlazi da bi u čitavom projekcijskom razdoblju bilo otprilike za 388 tisuća rođenja više kad bi se ostvarila visoka varijanta.

Analiza broja umrlih pokazuje da bi ostvarenje bilo koje od postavljenih varijanti hipoteza rezultiralo manjim brojem umrlih potkraj projekcijskoga razdoblja nego na početku, što je rezultat intenzivnijega povećanja očekivanoga trajanja života. Ali to smanjenje broja umrlih nastupilo bi tek 2011. – 2016., nakon stagnacije u prethodnom petogodišnjem razdoblju, i bilo bi vrlo izrazito.

Razlike prema varijantama projekcija nisu velike, jer je u obzir uzeta samo jedna hipoteza o mortalitetu – promjenljivom (očekivanom) mortalitetu po starosti i spolu. Prosječan godišnji broj umrlih bio bi od 2026. do 2031. otprilike za 2000 osoba manji nego početkom projekcijskoga razdoblja kad bi se ostvarile varijante projekcija koje uključuju migracije, ili oko 2700 osoba uz varijante bez migracija. Najnepovoljnija situacija bila bi u ostvarenju ni-

ske varijante bez migracija; opća stopa smrtnosti ne bi se smanjivala, nego bi od 2016. do 2021. stagnirala na relativno visokom nivou od 13 promila. Razlog ovako visokoj stopi jest izrazit proces starenja, uvjetovan vrlo niskim fertilitetom i odsutnošću migracija.

Na osnovi projiciranih vrijednosti prirodnoga prirasta svih 8 varijanti projekcija može se izvesti sveopći zaključak – da će područje Hrvatske i u idućih 30 godina biti područje s većim brojem umrlih nego živorođenih. Najveća razlika na štetu živorođenih bila bi u slučaju realizacije pretpostavki na kojima se zasniva niska varijanta. Godišnji prirodni prirast iznosio bi 2026. – 2031. prosječno -6,0 promila u varijanti koja ne računa s migracijama, ili -5,4 promila u varijanti koja uključuje pozitivan migracijski saldo, što je znatno povećanje prema početnom projekcijskom razdoblju (-0,3 promila prema -2,9 promila prema varijantama).

Starosni sastav stanovništva

Analiza starosnoga sastava stanovništva pokazuje da će se proces starenja⁴ u Hrvatskoj nastaviti. Stanovništvo će na kraju projekcijskoga razdoblja biti demografski starije nego na njegovu početku, bez obzira na varijantu projekcija.

Promatramo li udio staroga stanovništva (osobe stare 65 i više godina) u ukupnom stanovništvu Hrvatske 2031. godine, proizlazi da će udio ove grupe stanovništva za 30 godina biti veći od 20% (tablica 6). Prema sve četiri varijante projekcija koje ne računaju s migracijama udio starih 65 i više godina povećao bi se sa 696 tisuća u 2001. godini otprilike na 970 tisuća u 2031. godini, ili za više od 274 tisuće, tj. čak za 39%. S obzirom na to da svaku varijantu karakterizira različit ukupan broj stanovnika, postotni je udio ove grupe u ukupnoj populaciji različit. Najnepovoljnija situacija bila bi kad bi se ostvarila niska varijanta projekcija: 2031. godine 25,4% stanovnika Hrvatske bilo bi starije od 65 godina, odnosno svaki četvrti stanovnik. Međutim, na osnovi varijanti koje računaju s pozitivnim migracijskim saldonom proces starenja odvijao bi se nešto sporije. "Najpovoljnija" situacija nastupila bi ako bi se ostvarile pretpostavke visoke varijante (s migracijama), prema kojoj bi 2031. godine u Hrvatskoj bilo 21,8% osoba starijih od 65 godina.

Međutim, proces starenja ne bi zahvatio samo vrh piramide nego bi se očitovao i u smanjivanju udjela osoba mlađih od 15 godina (grafikon 2).

Ostvarenje čak 7 od ukupno 8 varijanti projekcija pokazuje da bi u ukupnom stanovništvu Hrvatske 2031. go-

Tablica 6.

Projicirano stanovništvo Hrvatske prema velikim starosnim grupama 2016. – 2031. (po varijantama projekcija)

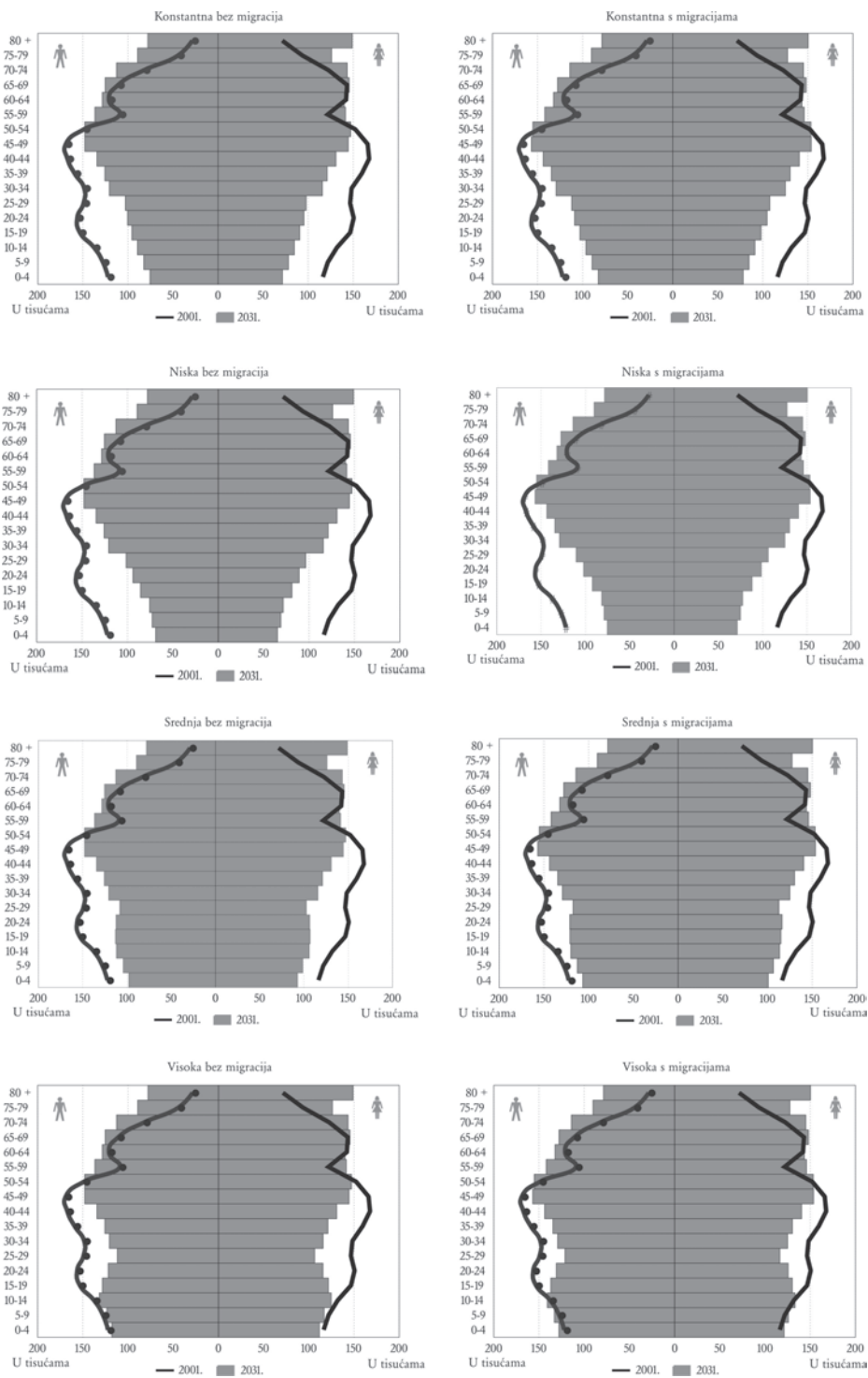
Varijante projekcija	Godina	Apsolutno			U %			Medijalna starost
		0-14	15-64	65+	0-14	15-64	65+	
	2001.	757 920	2 982 941	696 599	17,1	67,2	15,7	39,1
BEZ MIGRACIJA								
Konstantna	2016.	584 555	2 852 788	776 519	13,9	67,7	18,4	42,9
	2031.	481 897	2 465 483	969 240	12,4	62,9	24,7	47,5
Niska	2016.	549 223	2 852 788	776 519	13,1	68,3	18,6	43,2
	2031.	423 058	2 430 239	969 240	11,1	63,5	25,4	48,3
Srednja	2016.	651 722	2 852 788	776 519	15,2	66,7	18,1	42,3
	2031.	616 662	2 532 473	969 240	14,8	61,6	23,6	45,8
Visoka	2016.	707 847	2 852 788	776 519	16,3	65,8	17,9	41,8
	2031.	726 514	2 588 454	969 240	17,0	60,4	22,6	44,3
S MIGRACIJAMA								
Konstantna	2016.	608 907	2 927 077	780 951	14,1	67,8	18,1	42,4
	2031.	522 771	2 621 705	982 234	12,7	63,5	23,8	46,6
Niska	2016.	572 363	2 927 077	780 951	13,4	68,4	18,2	42,7
	2031.	460 363	2 585 253	982 232	11,4	64,2	24,4	47,4
Srednja	2016.	677 995	2 927 077	780 951	15,5	66,7	17,8	41,8
	2031.	660 329	2 690 614	982 234	15,2	62,1	22,7	45,0
Visoka	2016.	735 847	2 927 077	780 951	16,6	65,8	17,6	41,3
	2031.	782 111	2 748 315	982 234	17,3	60,9	21,8	43,4

dine udio ove mlade dobne skupine bio i relativno i apsolutno manji nego početne godine (2001.). Smanjenje bi prema varijantama projekcija variralo od 44% do 4% (one koje ne računaju s migracijama) ili od 39% do 2% (one koje uključuju migracije). Ovako velike razlike objašnjavaju se različitim vrijednostima fertiliteta, čiji je utjecaj mnogo izraženiji od utjecaja migracija.

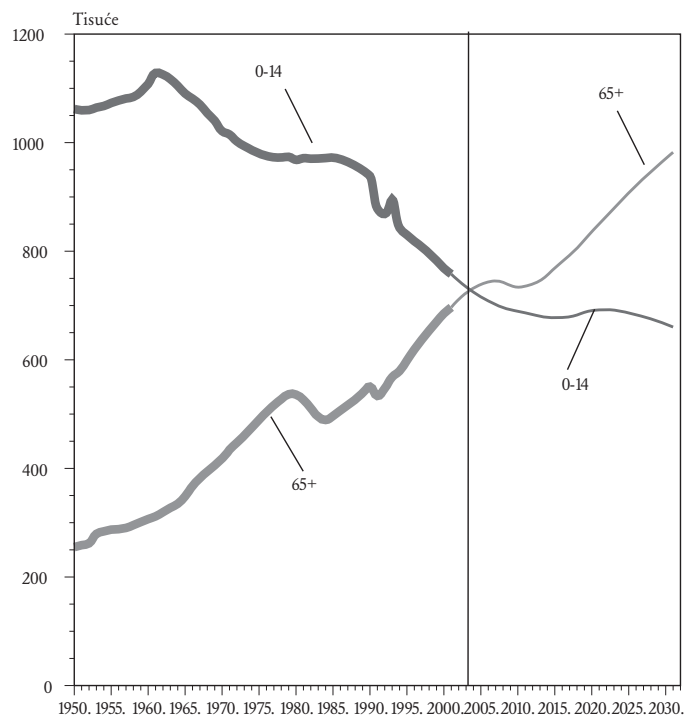
Najveće bi smanjenje broja osoba mlađih od 15 godina u ukupnom stanovništvu bilo prema niskoj varijanti bez migracija: sa 758 tisuća (2001. godine) na samo 423 tisuće osoba (2031. godine). Njihov bi se udio sa 17,1 % sveo na samo 11,1%. Uzevši u obzir opisane promjene koje bi nastale u udjelu staroga stanovništva prema ovoj varijanti projekcije, proizlazi da bi se indeks starenja (odnos starih 65 i više godina prema broju stanovnika do 15 godina) povećao sa 0,92 na 2,29, a medijalna starost za više od 9 godina (sa 39,1 na 48,3). Nešto povoljnija situacija bila bi u slučaju ostvarenja varijante srednjega fertiliteta, koja računa s migracijama, ali bi se ipak i prema ovoj varijanti udio mladih znatno smanjio u odnosu na udio osoba starijih od 65 godina (grafikon 3).

Grafikon 2.

Dobno-polna struktura stanovništva Hrvatske prema varijantama projekcija, 2001. i 2031.

Jedina varijanta koja pretpostavlja održavanje udjela mladih na razini iz 2001., ili povećanje za samo 3,2% (otprilike za 24.000), jest visoka varijanta projekcija koja uključuje migracije. Stanovništvo bi, prema ovoj varijanti, 2031. bilo starije za samo 4,3 godine (43,4) u odnosu na 2001. godinu. Kad bi migracijski saldo bio nula, a fertilitet ostao visok (varijanta bez migracija), postotni udio mladih povećao bi se 2031. otprilike za 31.000, a medijalna starost za više od 5 godina (44,3).

Grafikon 3.

Odnos mladog i starog stanovništva (procjene do 2001. i projicirani podaci prema srednjoj varijanti s migracijama do 2031.)

Zaključak

Demografska situacija u Hrvatskoj ne razlikuje se bitno od one u ostalim europskim zemljama. Proces starenja, uzrokovan sve manjim brojem rađanja i produženim očekivanim trajanjem života, glavna je odrednica demografskoga kretanja i u Hrvatskoj i u Europi. Stopa ukupnoga fertiliteta, koja je u Hrvatskoj 2001. iznosila prosječno 1,37 djece po ženi, daleko je ispod granice (2,1) koja je potrebna za jednostavnu reprodukciju stanovništva. Ova razina fertiliteta zadnji je put zabilježena u Hrvatskoj potkraj 1960-ih godina, a danas ni jedna zemlja u Europi, osim vjerojatno Albanije, nema fertilitet kojim bi se osigurala jednostavna reprodukcija stanovništva.

Dinamiku pojedinih komponenti kretanja stanovništva, a time i ukupnoga broja stanovnika Hrvatske, u sljedeća tri desetljeća odredit će ne samo rezultati postavljenih hipoteza nego i naslijeđena starosno-spolna struktura.

Prikazane srednjoročne projekcije – koje su izrađene u kohort-komponentnoj metodi – prikazane su u 8 varijanti, a temelje se na postavljenim hipotezama o promjenljivom fertilitetu, migracijama i mortalitetu. Razlike u varijantama rezultat su isključivo razlika u fertilitetu i migracijama, jer su usvojene hipoteze o mortalitetu identične za sve varijante. Kao bazno stanovništvo uzete su korigirane procjene stanovništva prema popisu stanovništva iz 2001. godine.

Rezultati projekcija pokazuju da će se proces starenja u Hrvatskoj nastaviti. Stanovništvo će na kraju projekcijskoga razdoblja (2031.) biti demografski starije nego na početku (2001.). Bez obzira na ostvarenje pretpostavljene varijante projekcija, udio staroga stanovništva (65 i više godina) bio bi veći od 20%. Razlike po varijantama postoje jedino u intenzitetu odvijanja procesa starenja, a smjer procesa ostao bi isti. Tako bi se, u uvjetima predviđenima varijantama koje računaju s pozitivnim migracijskim saldom, proces starenja odvijao nešto sporije. Osim vrha piramide, starjet će i njezina baza. Jedina varijanta koja pretpostavlja održavanje udjela mladih na razini iz 2001., ili povećanje za samo 3,2% (otprilike za 24.000), jest visoka varijanta projekcija koja uključuje migracije.

Nastavit će se i prirodna depopulacija; za sve varijante karakteristično je da će područje Hrvatske u sljedećih 30 godina biti područje negativnoga prirodnog prirasta, odnosno broj umrlih bio bi u cijelom projekcijskom razdoblju veći od broja živorođenih. Međutim, najmanja bi razlika u natalitetu i mortalitetu bila prema varijanti visokoga fertiliteta, koja uključuje utjecaj migracija, ali tek u drugoj polovici projekcijskoga razdoblja, no prirodni bi prirast i dalje ostao negativan.

Što se tiče kretanja ukupnoga broja stanovnika, osim visoke varijante projekcija (čije ostvarenje pretpostavlja povećanje broja stanovnika za oko 75 tisuća u 2031. godini), u slučaju ostvarenja bilo koje od ostalih sedam varijanti došlo bi do procesa ukupne depopulacije. Do najvećega smanjenja stanovništva došlo bi u slučaju ostvarenja niske varijante koja ne uključuje migracije. Broj stanovnika Hrvatske u 2031. godini bio bi za 615 tisuća manji nego polazne 2001. godine.

Migracije će u Hrvatskoj u idućim razdobljima imati vrlo važnu ulogu, što se vidi iz rezultata projekcija. Iako doseljavanja ne bi mogla u kratkom roku utjecati na smjer demografskih procesa, ona bi mogla ublažiti već postojeće negativne trendove.

BILJEŠKE

- ¹ Očekivano trajanje života na dan rođenja za 2000. godinu izračunano je iz korigiranih procjena broja stanovnika na osnovi popisa stanovništva iz 2001. godine.
- ² Izvor podataka: *Evolution démographique récente en Europe, 2003*. Conseil de l'Europe, str. 99.
- ³ Izvor: *Evolution démographique récente en Europe, 2003*. Conseil de l'Europe.
- ⁴ Pod pojmom starenja stanovništva razumijeva se proces povećanja stanovništva starog 65 i više godina u ukupnom stanovništvu.

LITERATURA

- Bourgeois-Pichat, J. (1988.), "Du XXe au XXIe siècle: L'Europe et sa population après l'an 2000", *Population*, 43 (1): 9-44.
- Lutz, W. and Scherbov, S. (2003.), "Can Immigration Compensate for Europe's Low Fertility?", *European Demographic Research Papers*, 1: 1-16.
- Mrđen, S. (2000.), "Tendencije mortaliteta u Hrvatskoj od 1950. do 1998.", *Hrvatski geografski glasnik*, 62: 25-41.
- Mrđen, S. i Friganović, M. (1998.), "The demographic situation in Croatia", *Geoadria*, 3: 29-55.
- Todorović, G. (1978.), *Projekcije stanovništva. Teoretsko-metodološka studija*. Beograd, Centar za demografska istraživanja, Institut društvenih nauka.
- United Nations (2003.), *World Population prospects. The 2002 Revision*. New York, United Nations, Population Division, Department of Economic and Social Affairs.
- Wertheimer-Baletić, A. (1996.), "Demoreprodukcijski procesi u Hrvatskoj", *Rad HAZU*, XXXIV, (473): 114-140.
- Wertheimer-Baletić, A. (1997.), "Predvidiva demografska kretanja u Hrvatskoj", *Rad HAZU*, XXXV, (475): 189-198.
- Wertheimer-Baletić, A. (1999.), *Stanovništvo i razvoj*. Zagreb, Gospodarska misao.